

Katsauksia ja keskustelua

Honkapohjalle ja Koskelalle II

PEKKA KORPINEN

apulaiskaupunginjohtaja

Helsingin kaupunki

Seppo Honkapohjan (H) ja Erkki Koskelan (K) historiallisia katsauksia (KAK 4/1996) arvoitellut kirjoitukseni (KAK 1/1997) oli tarkoitettu keskustelua käynnistäväksi aloitukseksi. Perisuomalaiseen tyyliin H & K halusivat runtata sen hengiltä heti alkuunsa.

Samoin kuin H:n ja K:n alkuperäiset katsaukset myös heidän poleeminen vastauksensa (HK) on paljastava. Puhumme toistemme ohi aivan kuin Robinson ja Samuelson aikoinaan. Mielestäni HK sivuuttaa sujuvasti kirjoitukseni koko pointin, ilmeisesti siksi, että se on kokonaan heidän maailmankuvansa ulkopuolella.

Aluksi kuitenkin pieni kertaus. H:n ja K:n artikkelien aiheina oli makroteorian mullistukset viimeisten 60 vuoden aikana ja talouspoliittisen ajattelun muuttuminen 1930-luvulta lähtien. Mielestäni kirjoitusten sisältö antaa puutteellisen ja osin virheellisen kuvan käsitellyistä aiheista. Erityisesti Keynesin vallankumous on esitetty oppikirjamaisesti ja yksipuolisesti ns. neoklassisen synteessin läpi suodatettuna. Suurin osa kummankin kirjoittajan tekstistä painottuu viimeaikaiseen tutkimukseen, mikä johtuu

nee siitä, ettei kumpikaan tunne tosiasiaissa taloustieteen tai talouspolitiikan historiaa. Suutari vain ei malta pysyä lestissään.

Vaikka ns. Cambridge-koulukunnan haluaisikin sivuuttaa nykykirjallisuuden osalta, taloustieteen historian näkökulmasta Cambridge ja Englanti olivat kiistatta johtavassa asemassa vielä 1930-luvulla. Keynesin läheisten työtovereiden arvioita ja tietoja Keynesin kontribuutioista ei ole viisasta sivuuttaa. Keynesin kirje Hicksille on luonnollisesti hyvin tunnettu tosiasia myös Cambridge-koulukunnan piirissä. Joan Robinsonin kanta oli, että Keynes tosiaan poikkesi Yleisen teorian ajatuksista hyväksyessään ISLM-yleistyksen. Ihminen on harvoin johdonmukaisesti samalla linjalla läpi koko elämänsä. Nuori Keynes oli eri linjoilla kuin 1930-luvun laman muovaama Keynes. Toisen maailmansodan jälleenrakennuksen haasteet olivat toiset kuin 30-luvun suuren lamakauden voittamisen ongelmat.

Keynes tuskin oivalsi miten neoklassinen synteesi pystyi ryömimään sisään hänen järjestelmänsä ISLM-ikkunan kautta.

Metodisesti ISLM yleistyksessä oli kysymys varsin oleellisesta muutoksesta. Neoklassinen synteesi (Samuelson, Klein, Modigliani jne.) erilaisine epätäydellisiin markkinoihin liittyvine muunnelmineen pyrki universaaliin, ajasta ja paikasta riippumattomaan teorianmuodostukseen. Kun konteksti (esim. 1930-luvun lama) repäistään irti, on luonnollista, että teoria pyritään ankkuroimaan yleispäteviin premisseihin ja aksiomiin kuten rationalisuus ja talouden mikroyksiköiden optimoiva käyttäytyminen. Tutkimusohjelmana ja haasteena tässä ei ole mitään vikaa. Kontekstuaalinen lama/elvytysteoria oli auttamattomasti vanhentunut 1940 - 1980-luvulla. Hyväksyessään Hicksin yleistyksen Keynes saattoi myös olla perso ajatusensa yleistettävyydelle, mihin hänen pääteoksensa nimikin viittaa.

Alkuperäisessä Keynesin yleisen teorian maailmassa ei ole sijaa optimoinnille, koska optimointia harjoittavat mikroyksiköt puuttuvat äärimmilleen viedystä makromallista. Vasta hyvin käyttäytyvästä tuotantofunktiosta saadaan minimointiin ja maksimointiin tarvittavia rajaehtoja. Rationalisuuteen pyrkimisen ja optimoinnin vaikutukset näkyvät (jos näkyvät) ilmeisesti parhaiten pitkällä tähtäyksellä, jolloin 1930-luvun Keynesin mukaan olemme kaikki kuolleita.

HK:n (s. 179) mukaan "Yksi suurimpia edistysaskeleita makrotalousteoriassa ja talouspoliittisessa ajattelussa sitten Keynesin päivien onkin ollut hypoteesien kehittäminen odotusten määrätymisestä, mikä jatkuu edelleen. Tämä on mullistanut makrotaloudellisen tutkimuksen ja ajattelun perinpohjaisesti." Kirjoituksesta saa käsityksen, että HK pitää rationaalisten odotusten vaihtoehtona mielivaltaisia odotuksia, jotka voivat selittää epätieteellisesti uskonnon omaisesti kaiken. Psykologiset joukkoilmiöt voivat olla epärationaalisia, mutta ei niiden silti tarvit-

se olla mielivaltaisia muussa kuin siinä mielessä, että ne eivät mahdu HK:n suppeisiin mikro-optimoinnista johdettuihin malleihin. HK joutuu viemään rationaalisuuden vaatimuksen äärimmilleen, koska muutoin heidän (uskonnollisluontoiset) mikro-makromallinsa eivät toimisi. Jos odotukset todellisuudessa muodostetaan vajavaisen tiedon ja laumakäyttäytymisen lakien mukaan, sen pahempi todellisuudelle HK:n mielestä!

Varsin omituisena on pidettävä HK:n heittoa, että valtavirtauksen matemaattisten mallien kritiikkini olisi samalla mm. väitöskirjaani liittyvää itsekritiikkiä. Ad hoc-mallien arvostelu 1970- ja 1980-luvulla liittyi paradigman muutokseen keynesiläisyydestä (mitä siitä vielä oli jäljellä) monetaristipainotteiseen neoklassiseen synteisiin. Tällöin ad hoc-malleilla tarkoitettiin malleja, joissa ei ollut mukana mikro-taloudellisen käyttäytymisen postulointia.

Alkuperäisessä kirjoituksessani (KAK 1/97) nimenomaan peräänkuulutin pieniä, epämuodikkaasti olosuhteet huomioon ottavia, ad hoc-malleja. Totta kai pienet ja yksinkertaisetkin mallit pitää esittää ja analysoida matemaattisesti. "Suuren yhtenäisteorian" (mikroperusteiset makromallit) vaatimus on kokonaan toinen asia.

HK myöntää havainneensa Schumpeterin kokeman renessanssin viime vuosikymmeninä. Muuten he eivät ilmeisesti koko herraa huomioidisikaan. Alkuperäislähteisiin ja alkuperäisolosuhteisiin perehtyminen kun ei näytä kuuluvan heidän menetelmiinsä.

Lopuksi pieni pohdinta, miksi ns. Cambridgen traditio on jokseenkin kuollut? Joan Robinsonilla ja lordi Kaldorilla ei tosiaan ollut montaa seuraajaa enää 1980-luvulla. Heidän kriittinen lähestymistapansa ei luvannut yhtä nopeaa "edistymistä" kuin todellisuudesta vieraantunut aksiomaattinen yleisen tasapainon järjestelmä.

Muodin vaihtuminen saattoi johtua myös siitä, että keynesiläisyyttä oli tyrkytetty opiskelijoille ja tutkijoille myös lähes täystyöllisyyden aikana, jonka ongelmien selitykseksi Keynesin lähestymistapa huonosti kelpasi. Se kun ei ole tosiaankaan yleinen teoria.

1990-luvun alun ongelmiin väärentämättömästi keynesiläisyydestä olisi ollut mielestäni paljonkin apua. Valitettavasti todellisuus muo-

vaa ekonomistien ajattelua ja lähestymistapoja viiveellä.

Taloustieteilijöiden suuri yksimielisyys, mihin myös HK viittaa, ei tarkoita, että he kaikki olisivat oikeassa. Taloustieteen "kumouksia" tulee tapahtumaan onneksi myös tulevaisuudessa. Laumakäyttäytyminen ei koske vain talousyksiköiden odotusten muodostusta vaan myös taloustieteilijöitä.